

ESKİŞEHİR İKTİSADİ VE TİCARİ İLİMLER AKADEMİSİ MEZUNLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Öğ. Gr. Şan ÖZ-ALP, MBA

Giriş

Bundan onbir yıl önce elverişsiz küçük bir binanın çatısı altında 3 aslı öğretim üyesi ve 367 öğrencisiyle faaliyete geçen ve gece öğretimi yapan Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu, 1959 yılında «İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi» adını alarak gündüz öğretimine dönüşmüş ve 1969 yılında çıkan kanunla da tüzel kişiğe ve dolayısıyla tüm özerkliğe kavuşmuştur.

Kurulduğu günden bu yana uzun bir süre geçmemesine rağmen Akademimiz büyük bir gelişme göstermiş, öğretim üyesi sayısı 35'in ve öğrenci sayısı da 3.500'ün üstüne çıkmıştır. Aynı süre içinde 15 asistanın doktoralarını tamamladıklarını ve bunlardan 6'sının da doçentlik payesini aldıklarını da belirtmek isteriz.

Öğretim faaliyetlerini aksatan ve şehrin çeşitli yerlerinde dağınık halde bulunan binalarda amacını gerçekleştirmeye çalışan Akademimiz bugün artık modern bir siteye kavuşmuş bulunmaktadır. Onbeş binin üzerinde kitabı bulunan kütüphanesiyle, yayınladığı araştırmalar, dergiler ve ders kitaplarıyla Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi benzer öğretim kurumları arasında önemli bir yere sahip olmuştur. İki yıl önce sömestre sistemi kabul edilerek yeni bir işletmecilik programı uygulamaya başlayan Akademimiz, bu yıl da uzmanlık şubeleri açacaktır.

Bundan sonraki çabalarımız daha büyük hamleler yapmak için olacaktır. Kalkınan bir ülkede iş alanlarının genişlemesi ve sanayileşmenin hızlanması nedeniyle Akademi kendine yeni bir yön vermek durumundadır. Dört resmi Akademi ve sekiz özel İk-

tisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu yanında beş üniversitede de idari bilimler dalında öğretim yapılmaktadır. Bunların çoğu, son onbeş yıl içinde açılmıştır. Her yıl binlerce genç yönetici bu öğretim kurumlarını bitirerek iş hayatına atılmaktadır. Mezunlarımıza, seçkin iş alanlarına atılmalarını sağladığımız sürece itibarımız çok daha artacaktır. Onların başarısı, Akademinin başarısı olacaktır.

Böyle bir ortamda, Eskişehir Akademisinin amaçlarını iyice belirlemeli, kısa ve uzun sürede varacağı hedefleri açıkça ortaya koymalıdır. Ne tip yöneticilere ihtiyaç vardır? Ders programında yapacağımız değişikliklerle mezunlarımızın iş bulma olanaklarını nasıl artırabiliriz? Öbür yüksek okul ve üniversitelerin durumlarını dikkate alarak hangi dallarda uzmanlaşmaya gidilmelidir. Bütün bunlar, üzerinde uzun boylu durulması gereken konulardır. Yeni kuruluşlar değişiklikleri daha çabuk ve kolay gerçekleştirebilirler. Bugün alınacak kararların uzun yıllar çeşitli yönlerden Akademiye etkileyeceği açıktır. Bu bakımdan izleyeceğimiz politikayı çok iyi belirlememiz gerekir.

Gelecek için tahminlerde bulunurken, geçmişteki olaylardan ve edinilen bilgilerden yararlanmalıyız. Akademinin bugüne kadar verdiği mezunlarla ilgili çeşitli yönlerden yapılacak bir inceleme, ilerisi için alacağımız kararlarda bize yardımcı olacaktır, kanısındayız. Bu yazı, bu tür araştırmalara bir başlangıç olmak üzere hazırlanmıştır.

Yıllara ve Sınav Dönemlerine Göre Akademinin Verdiği Mezunlar

Aşağıdaki tablo (Tablo I) yıllara ve sınav dönemlerine göre mezuniyet durumunu göstermektedir. Tablo analiz edildiğinde görülmüştür ki; Akademi mezunları sayısında devamlı artış olmuş ve 1968 yılında toplam mezun sayısı 806'ya yükselmiştir. Akademi mezunlarının normal olarak Akademiden kaç yılda mezun oldukları, hangi sınıflarda ve kaç dersten bekledikleri konusunda kesin bir sonuca varmak -son çıkan yönetmeliklerle öğrencilerin sınıf geçme durumları oldukça karıştığından- şimdilik mümkün görülmemektedir. Yalnız Akademiye ilk girenlerin sayısı 367 olduğuna göre -eğer çeşitli nedenlerle ayrılanları dikkate almazsak- dört yıl sonunda bu ilk girenlerin yüzde 24'ünün mezun olduğunu görürüz. Daha sonraki yıllarda bu orana ulaşılammıştır.

TABLO I. Yıllara ve sınav dönemlerine göre Akademinin verdiği mezunlar.

YILLAR	HAZİRAN	EKİM	ŞUBAT	TOPLAM
1962	19	48	30	97
1963	19	18	20	57
1964	13	43	17	73
1965	8	48	46	102
1966	16	74	54	144
1967	23	61	74	158
1968	16	88	71	175
Toplam	114	380	312	806
Yüzde olarak	14,1	47,1	38,8	100

Üç sınav dönemi (Haziran, Ekim, Şubat) içinde, en az mezun Haziran dönemlerinde verilmiştir. Toplam mezunların ancak yüzde 14'ü Haziran mezun olmuşlardır. Bu, sömestre sistemi yerine tam yıl sistemi uygulayan öğretim kurumlarında normal karşılanabilir. Devam zorunluluğu bulunmadığından öğrencilerin çoğu derslere gelmemekte ve sınavlar için çalışmaya öğretim yılının son ayında başlamaktadırlar. Mezun sayısını en yüksek olduğu dönem Ekim dönemleridir. Toplam mezun sayısının yüzde 47'si bu dönemlerde mezun olmuştur. Bunun en önemli nedeni, öğrencilerin Haziran döneminde bir kısım derslerin sınavlarında başarı gösterdikleri için, Ekim'de daha az dersten sınava hazırlanma imkânına kavuşmalarıdır. Ayrıca, çeşitli işlerde çalışanların yaz tatillerini ders çalışmaya ayırmaları da bu arada sayılabilir. Şubat döneminde mezun olanlar ise toplam mezunların yüzde 39'u oranındadır. Akademimizde bu yıla kadar son sınıfta bekleyenlere üç dersten Şubat'ta sınava girme hakkı tanınıyordu. Yukarıda Ekim dönemi için belirtilen hususlar -az dersten sınava girme, daha iyi hazırlanma imkânı- Şubat dönemi için de tekrarlanabilir.

Yeni uygulanmaya başlayan sömestre sistemi ile sınav dönemleri ikiye ayrılmıştır. Her iki dönemin bütünleme sınavları -başka bir değişiklik olmazsa- Ekim'de yapılacağından ve ayrıca her dönemde en fazla beş dersten sınava girileceğinden ilerde sınav dö-

nemlerine göre mezuniyet oranlarında birçok farklılıklar olacaktır.

Kız ve Erkek Mezunlar

Eskişehir ilk defa Akademinin açılışı ile yüksek bir öğretim kurumuna kavuşmuştur. Eskişehir'de okuma yazma bilenlerin oranı öbür illere kıyasla en yüksek (yüzde 70) bir seviyede bulunmaktadır. Binlerce öğrencinin, yüksek öğrenim yapmak için İstanbul ve Ankara'ya gitmek zorunda kaldığı bir şehirde, böyle bir kurumun açılması her bakımdan şehir için büyük kazanç olmuştur. Akademi'nin Eskişehir'e eğitim, kültür ve sosyal alanlarda sağladığı hizmetler sayılamayacak kadar çoktur. Yalnız binlerce gence okuma olanağı kazandırılmakla kalınmamış; ayrıca şehrin günlük yaşayışında da pekçok değişiklikler olmuştur.

Toplumunu ileriye götürmek için kadının öğrenimine ve eğitimine önem vermenin gereği açıktır. Eskişehir Akademisi kuruluşundan itibaren kız öğrencilerin çoğalmasında gayret göstererek ve onları teşvik ederek bu yolda üzerine düşen görevi yapmaya çalışmıştır.

Aşağıdaki Tablo II'de görüldüğü gibi ,kız mezunların oranı, her yıl ayrı ayrı ele alınırsa, yedi yıl içinde toplam mezunlara

TABLO II. Yıllara göre kız ve erkek mezunlar.

Yıllar	Kız	Erkek	Toplam	Yüzde olarak	
				Kız	Erkek
1962	17	80	97	17,5	82,5
1963	10	47	57	17,5	82,5
1964	18	55	73	24,6	75,4
1965	14	88	102	13,7	86,3
1966	22	122	144	15,2	84,8
1967	21	137	158	13,2	86,8
1968	28	147	175	16	84
Toplam	130	676	806		
Yüzde olarak	16,1	83,9	100		

oranla yüzde 13 ile yüzde 25 arasında değişmiştir. Kız mezunların yedi yılda verilen toplam mezunlara oranı yüzde 16'dır. Mezun olan kız öğrencilerin büyük çoğunluğu Eskişehirlidir. Büyük bir ihtimalle, bunlar Akademi olmasaydı yüksek öğrenim yapamayacaklardı. Bu bakımdan bu düşük oran bile ülkemiz yönünden bir kazanç sayılabilir.

Önümüzdeki yıllarda bu oranlarda bazı değişikliklerin meydana geleceği tahmin edilebilir. 1968-1969 ders yılında Akademi'de okuyan öğrencileri kız ve erkek öğrenciler olarak ayırırsak, Akademi'nin önümüzdeki yıllarda vereceği kız ve erkek mezunların oranları hakkında bir fikre sahip olabiliriz. Tablo III'de açıkça

TABLO III. 1968-1969 döneminde Akademi öğrencilerinin sayısı.

	Kız	Erkek	Toplam	Yüzde olarak	
				Kız	Erkek
Gündüz bölümü	218	1734	1952	11	89
Gece bölümü	41	1020	1061	3,8	96,2
Toplam	259	2754	3013		
Yüzde olarak	8,5	91,5	100		

görülebileceği gibi, önümüzdeki yıllarda kız mezunların toplam mezunlara oranı yüzde 10'un altına düşecektir. Gündüz ve gece bölümlerinin ortalaması yüzde 8,5'dir. Gece bölümünde kız öğrenci oranı ise yüzde 4'ün altındadır. Eskişehir'de bu yıl öğrenime başlayan Hastaş'a bağlı özel yüksek okulların, Akademiye girebilecek kız öğrencilerin bir kısmını çekeceği muhakkaktır. 1968-1969 ders yılında Akademi birinci sınıfa kaydını yaptıran öğrencileri ele alırsak (Tablo IV), kız öğrenci sayısının, bir önceki tabloda gösterilen genel toplamın altına düştüğünü görürüz (yüzde 7,6). İlerki yıllarda kız öğrenci yurdunun hizmete girmesiyle bu oranın yükseleceği tahmin edilebilir.

TABLO IV. 1968 -1969 döneminde birinci sınıfa kaydolun öğrencilerin sayısı

	Kız	Erkek	Toplam	Yüzde olarak	
				Kız	Erkek
Gündüz bölümü	43	384	427	10	90
Gece bölümü	21	394	415	5	95
Toplam	64	778	842		
Yüzde olarak	7,6	92,4	100		

Bitirdikleri Orta Öğretim Kurumlarına Göre Akademi Mezunları

Akademiye, orta dereceli çeşitli öğretim kurumlarından öğrenci gelmektedir. Bu öğretim kurumlarını Tablo V’de görüleceği gibi (lise, kolej, ticaret lisesi ve askeri lise) dört bölümde toplayabiliriz. Mezunlar içinde Türkiye’nin çeşitli klasik liselerinden gelmiş olanlar yüzde 70’e yakın bir oranla çoğunluğu teşkil etmektedirler. İkinci sırayı yüzde 28 ile ticaret liselerinden gelenler al-

TABLO V. Bitirdikleri orta öğretim kurumlarına göre Akademi mezunları.

	Mezun sayısı	Yüzde olarak
Lise	549	68,2
Kolej	7	0,9
Ticaret lisesi	227	28,1
Askeri lise	23	2,8
Toplam	806	100

maktadır. Bilindiği gibi ticaret liselerini bitirenlerin girebileceği yüksek okullar son yıllara kadar yalnız Akademilerdi ve Akademiler ticaret liseleri mezunlarına yüzde 50 kontenjan tanımaktaydılar. Akademinin mezun verdiği son yedi yılda ticaret lisesi men-

şeiili mezunların toplam mezunlar içindeki oranı yüzde 30'u bulmamıştır. Bu aynı zamanda klasik liselerden gelen öğrencilere nazaran ticaret liselilerin daha az başarılı olduklarının da bir işaretidir. Ticaret liseleri günün şartlarına göre programlarında gerekli değişiklikleri bir an önce yapmalıdırlar.

Kolejlerden gelenlerin oranı yüzde 1'i bile bulmamaktadır (Adı kolej olan fakat özel lise durumunda olan orta öğretim kurumları lise bölümünde gösterilmiştir). Kolejlerden gelenlerin çok az oluşunu buralardan mezun olanların üniversitelere girme imkânlarının daha yüksek oluşuna bağlayabiliriz.

Askeri liselerden gelen 14 kişi de mezunlar arasındadır. Bunların büyük bir kısmını Harp Okulu'ndan bilinen sebepler yüzünden ayrılmış olan öğrenciler meydana getirmektedir.

Akademi Mezunlarının Geldiği Bölgeler

Mezunları, Eskişehir ve Eskişehir dışında mezun oldukları orta öğretim kurumlarına göre ayırırsak, bazı ilgi çekici sonuçlara ulaşırız. Mezunların büyük bir çoğunluğu Eskişehir'de bulunan dört liseyi (Tablo VI) bitirmişlerdir. Toplam mezunlar içinde bunların oranı yüzde 54'tür. Geriye kalan yüzde 46 ise Eskişehir

TABLO VI. Akademi mezunlarının geldiği liseler.

Okulun adı	Mezun sayısı	Yüzde olarak
Eskişehir Ticaret Lisesi	261	32,4
Eskişehir (Atatürk) Lisesi	165	20,5
Eskişehir Yeni Kolej	9	1,1
Eskişehir Maarif Koleji	2	0,2
Toplam	437	54,2
Öbür liseler	284	35,2
Öbür ticaret liseleri	62	7,7
Askeri okullar	23	2,9
Toplam	369	45,8
Genel Toplam	806	100

(Atatürk) Lisesi'ni bitirenler yüzde 32 ile büyük çoğunluğu meydana getirmektedirler. Eskişehir dışındaki illerde ticaret liselerini bitirip Akademiye gelenlerin oranı yüzde 8'i bile bulmamaktadır. Buna karşılık Eskişehir Ticaret Lisesi'ni bitirenlerin oranı yüzde 20'yi geçmektedir. Akademi, Eskişehirli yüzlerce ticaret lisesi mezununa yüksek öğrenim yapmak imkânını vermiştir.

Eskişehir Akademisi'ne en çok öğrenci gönderen iller Bursa, Afyon, Adana ve Kütahya'dır. Adana dışında kalan üç il Eskişehir'e komşu illerdir. Adana'da üç yıl önce açılan Akademi, bu bölgeden gelen öğrenci sayısını azaltmıştır.

Mezun verilen yedi yılda Eskişehirli mezunların sayısı gittikçe azalmıştır. Bir karşılaştırma imkânı verebilmek için ilk mezunlarla (1961-62) son mezunları (1967-68) ele alırsak, ilk mezunlar arasında Eskişehir liselerini bitirmiş öğrenci sayısının yüzde 70'in üzerinde olduğunu görürüz (Tablo VII). Son mezunlar için

TABLO VII. Eskişehir liseleri ve öbür liselerden mezun olanların oranları.

Liseler	1961-1962 mezunları	1967-1968 mezunları
Eskişehir (Atatürk) Lisesi	42	39
Eskişehir Ticaret Lisesi	27	34
Toplam	69 % 71,1	73 % 41,7
Öbür liseler	24	91
Öbür ticaret liseleri	4	11
Toplam	28 % 28,9	102 % 58,3
Genel Toplam	97 % 100	175 % 100

de ise Eskişehir'li öğrencilerin oranı yüzde 42'ye kadar düşmüştür. Önümüzdeki birkaç yıl içinde bu oran daha da düşecektir; çünkü Akademiye kabul edilen öğrenciler arasında Eskişehir orta öğretim kurumlarını bitirmiş olanların oranı her yıl azalmaktadır.

Eskişehir Akademisi, öbür Akademilerin buldukları bölgelerin etkisiyle Eskişehir'e komşu illerin öğrencilerini çeken bir öğretim kurumu durumuna gelmiştir. Eskişehir, Akademinin büyümesi, başka yüksek okulların açılması veya bir üniversitenin kurulmasıyla büyük şehirlerin yükünü bir dereceye kadar hafifletecektir.

Mezunların Çalıştığı İşler

Gelişmiş ülkelerde yüksek okullar, mezunlarına daha okul döneminde iş bulmaya çalışırlar. Bunun için bürolar kurmuşlardır. Mezun olacak öğrenciler ve işveren temsilcileri bu bürolar aracılığıyla karşı karşıya gelirler. Birçok öğrencinin mezun olmadan çalışacağı iş belli olur. Ayrıca, mezunlarının iş hayatına atıldıktan sonra iş ve aile durumlarını devamlı olarak izleyen ve bu tür haberleri bütün mezunlara duyuran bürolar ve dernekler vardır. Bu tür işlerin yapılması o kadar zor olmadığı halde, bizde bu işlere gereken önem verilmemektedir. Akademide mezunlarla ilgili gerekli bilgilerin toplandığı ne bir büro, ne de mezunların kurmuş olduğu bir dernek vardır.

Mezunların çalıştığı işler	Erkek	Kız	Toplam	Yüzde olarak
Devlet Dairelerinde ve İktisadi Devlet Teşekküllerinde memur olarak çalışanlar	56	15	71	21,5
Öğretim üye ve yardımcıları	7	1	8	2,4
Öğretmen	2	16	18	5,4
Subay ve assubay	6	—	6	1,8
Bankalarda memur	38	13	51	15,5
Özel teşebbüslerde memur olarak çalışanlar	43	2	45	13,6
Tüccar ve imalatçılar	22	—	22	6,6
Serbest meslekten olanlar	13	—	13	3,9
Lisans üstü öğretim yapanlar	4	1	5	1,5
Çalışmayanlar	4	8	11	3,3
Ölenler	4	—	4	1,2
Bilinmeyenler	72	3	75	22,7
Toplam	270	59	329	100

TABLO VIII. Akademi mezunlarının çalıştığı işler

Bu sebeple, mezunların çalıştığı işler hakkında bir bilgi sahibi olabilmek için, çalıştıkları işleri kabataslak tespit etmek zorunda kaldık (Tablo VIII). İlk dört yıl mezunlarını almamızın sebebi olarak, daha sonraki mezunların çoğunluğunun askerlik görevini yapmakta oluşunu, askerliğini tamamlayanların bir kısmının hemen bir iş bulamayışlarını ve ilk yıllarda iş değiştirmelerin yüksek oluşunu gösterebiliriz. Bütün gayretlerimize rağmen 329 mezun içinde 75 nin ne gibi işlerde çalıştıkları öğrenilememiştir.

Yukardaki tablodan görüleceği gibi, devlet dairelerinde veya iktisadi devlet teşekküllerinde çalışanların oranı yüzde 21,5'i bulmaktadır. Bu dairelerin başlıcaları Maliye Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, Toprak Mahsulleri Ofisi ve P.T.T.'dir. İlk dört yıllık devrenin mezunlarından sekizi Eskişehir Akademisi öğretim üyesi kadrosuna katılmışlardır. Mezuniyetten sonra orta ve ilk öğretim kurumlarında öğretmen olarak görev alanların sayısı oldukça yüksektir. Çoğunlukla kız mezunlarımız öğretmenlik yapmaktadır. Bunların bir kısmı öğretmenken Akademi'ye girmişler, bir kısmı ise mezun olduktan sonra öğretmenliği seçmişlerdir. Altı subay ve assubay da mezunlarımız arasındadır. Bankalarda çalışanlar toplam sayının yüzde 15,5'ini meydana getirmektedir. Bunların içinde banka müfettişi olanların oranı büyük bir yekun tutmamaktadır. Özel teşebbüste memur olarak çalışanlar (Koç Holding, Unilever, Pirelli, Bolel gibi) müdürlükten çeşitli bölüm şefliklerine kadar değişik görevlerde bulunmakta ve devlet sektöründe çalışanlara kıyasla daha çabuk yükselme olanaklarına sahip bulunmaktadırlar. Uzmanlaşmaya gidildiği takdirde Akademi mezunlarının özel sektörde kolay ve yüksek ücretle iş bulma şanslarının artacağı muhakkaktır. Ticaret ve imalâtle uğraşanların (manifaturacı mobilyacı, tavukcu, kuyumcu, madenci, keresteci gibi) oranı yüzde 7'ye yaklaşmaktadır. Serbest meslek olarak nitelediğimiz (serbest muhasebeci, komisyoncu gibi) grup ise yüzde 4 civarında bir yekun tutmaktadır. Mezunlarımız içinde yalnız 5'i lisans üstü öğrenim için yabancı ülkelere gitmişlerdir. Çalışmayan 11 kişi içinde sekiz kız mezunumuz ev hanımlığını tercih etmişler, erkek mezunlardan üç kişi ise çalıştıkları memuriyette emekli olmuşlardır.

Sonuç

Akademi mezunlarını birkaç yönden incelemiş bulunuyoruz. Bu incelemeden şu sonuçlar çıkmaktadır :

1. Öğrenciler en fazla Ekim ayında mezun olmaktadır.
2. Toplam mezunlar içinde kız mezunların oranı yüzde 16'dır. İlerki yıllarda bu oran yüzde 10'un altına düşecektir.
3. Klâsik liselerden gelen mezunlar öbür liselere göre çoğunluktadır ve bunlar içinde de Eskişehir (Atatürk) Lisesi en yüksek orana sahiptir.
4. Eskişehir orta öğretim kurumlarından gelen mezunlarımız yüzde 50'nin üzerindedir.
5. Mezunlarımız imalât işlerinden öğretmenliğe kadar çeşitli işlerde çalışmaktadırlar.

Bütün bu bilgiler alınacak kararlarda, tespit edilecek öğretim ve eğitim programlarında bize yardımcı olabilir. Hiç olmazsa bu istatistiksel bilgilerin iyi kararlar alınmasında yardımcı olduklarını ortaya koyabilirsek, ilerde buna benzer araştırmalara daha fazla önem verilmesini sağlayabiliriz.